

Wstęp

Tadeusz Matuszewicz nie doczekał się do tej pory pełnej biografii. Jako polityk Księstwa Warszawskiego pojawia się wprawdzie w literaturze przedmiotu, ale wspomniany jest w niej na marginesie głównych zagadnień, z pominięciem odegranej przez niego roli politycznej i gospodarczej¹. W analogiczny — zdawkowy — sposób jego nazwisko wymieniane jest na kartach biografii innych postaci z epoki, przykładowo: księcia warszawskiego Fryderyka Augusta I², ministra sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego Feliksa Łubieńskiego³ czy księcia Adama Jerzego Czartoryskiego⁴. Wybrane aspekty jego działalności poruszali Szymon Askenazy, piszący o zmianie polityki elity Księstwa na przełomie 1812 i 1813 roku⁵, a także Jarosław Czuby, omawiający normy postępowania Polaków w latach 1795—1815⁶, oraz Kazimierz Krzos⁷ i Marcei Handelsman⁸, którzy badali działania deputacji polskiej w Wiedniu w 1809 roku. Pierwszą próbę napisania biografii T. Matuszewicza podjął Stanisław Krzemiński, publikując w 1905 roku jego krótki życiorys⁹. Szkic ten nie jest jednak wolny od pomyłek, czego przykładem jest przypisywanie politykowi poselstwa na sejm grodzieński w 1784 roku czy funkcji redaktora „Gazety Narodowej i Obcej”¹⁰.

1 F. Skarbek, *Dzieje Księstwa Warszawskiego*, t. 2—3, Warszawa 1897; E. Halicz, *Geneza Księstwa Warszawskiego*, Warszawa 1962; B. Grochulska, *Księstwo Warszawskie*, Warszawa 1966; J. Czuby, *Księstwo Warszawskie (1807—1815)*, Warszawa 2011.

2 J. Willaume, *Fryderyk August jako książę warszawski (1807—1815)*, Oświęcim 2013.

3 T. Mencil, *Feliks Łubieński. Minister sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego (1752—1848)*, Warszawa 1952.

4 J. Skowronek, *Adam Jerzy Czartoryski 1770—1861*, Warszawa 1994.

5 S. Askenazy, *Na rozdrożu (1812—1813)*, „Biblioteka Warszawska” 1911, t. 1, s. 210—233, 418—452.

6 J. Czuby, *Zasada „dwóch sumień”. Normy postępowania i granice kompromisu politycznego Polaków w sytuacjach wyboru (1795—1815)*, Warszawa 2005.

7 K. Krzos, *Z księciem Józefem w Galicji w 1809 roku. Rząd Centralny Obojga Galicji*, Warszawa 1967.

8 M. Handelsman, *Pod znakiem Napoleona. Studia historyczne*, Warszawa 1915.

9 S. Krzemiński, *Matuszewicz Tadeusz*, w: *Wiek XIX. Sto lat myśli polskiej. Życiorysy, streszczenia i wyjątki*, t. 1, red. I. Chrzanowski, H. Galle, S. Krzemiński, Warszawa 1905, s. 358—363.

10 *Ibidem*, s. 358—359.

Najobszerniej postać T. Matuszewicza opisał Jerzy Skowronek w biografii opublikowanej w *Polskim słowniku biograficznym*. W opracowaniu tym powielono jednak wskazane pomyłki¹¹. Garść informacji na temat bohatera niniejszej pracy znaleźć można w zaledwie sześciostronicowym artykule Riccarda Lewańskiego¹², niestety nie wnosi on żadnych nowych ustaleń. Miano „polskiego Talleyranda”¹³ nadał T. Matuszewiczowi Lech Mażewski w opublikowanym w 2014 roku popularnonaukowym artykule, który też kończy krótką listę poświęconych politykowi opracowań. Pomimo epizodycznych wzmianek w literaturze na jego temat przypisywano mu duże zasługi — udział w uchwaleniu Konstytucji 3 maja czy powołanie do życia Konfederacji Generalnej Królestwa Polskiego. Niektóre jego wybory, bez głębszej analizy motywów, zostały natomiast przez historyków ocenione bardzo surowo¹⁴. Odczuwalny brak pełnego i rzetelnego ujęcia biograficznego zdecydował o podjęciu badań nad życiem i działalnością publiczną T. Matuszewicza, których rezultatem jest prezentowana monografia.

Życie i działalność polityka obejmowały dwie epoki — przedrozbiorową i porozbiorową, w których funkcjonowały aż trzy formy państwowości polskiej — Rzeczpospolita Obojga Narodów, Księstwo Warszawskie i Królestwo Polskie.

Początki jego kariery politycznej były typowe dla przedstawiciela spauperyzowanej średniej szlachty drugiej połowy XVIII wieku. Dzięki poparciu możnego protektora — księcia generała ziem podolskich Adama Kazimierza Czartoryskiego — zaczął pełnić swe pierwsze funkcje publiczne: deputata w Trybunale Litewskim w 1786 roku oraz posła na Sejm Wielki 1788—1792. Ostateczny rozkład polskiej państwowości w 1795 roku przerwał ten etap jego życia, niewzruszając jednocześnie dobrze zapowiadającą się karierę polityczną. W nowej rzeczywistości T. Matuszewicz zachował bierność aż do 1809 roku, kiedy to do Galicji, w której wówczas przebywał, wkroczyły wojska polskie pod dowództwem księcia Józefa Poniatowskiego. Był to dla niego impuls do ponownego zaangażowania się w życie publiczne. Już w 1810 roku wszedł do Rady Stanu Księstwa Warszawskiego w charakterze radcy, a następnie został mianowany ministrem przychodów i skarbu; rok później osiągnął apogeum swych wpływów

---

11 J. Skowronek, *Matuszewicz Tadeusz*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 20, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1975, s. 225—227.

12 R. Lewański, *Taddeo Matuszewicz — un economista polacco a Bologna*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne. Studia Italo-Polonica” 1982, nr 71, s. 109—112.

13 W mojej opinii sformułowanie to nie jest trafne, a wręcz jest mylące, nawet przy odniesieniu do działań T. Matuszewicza z przełomu 1812 i 1813 roku. L. Mażewski, *Polski Talleyrand?*, „Uważam Rze Historia” 2014, nr 1 (22), s. 42—43.

14 B. Zamorski, *Polska od 1807 do 1815. Studjum historyczne*, Lwów 1870, s. 122—123, S. Askenazy, *Na rozdrożu...*, s. 443.

politycznych. Przekonany o zwycięstwie Napoleona w kampanii rosyjskiej był autorem słynnych słów: „Powstanie więc Polska”, wypowiedzianych na sesji sejmowej 28 czerwca 1812 roku, kiedy powołano do życia Konfederację Generalną Królestwa Polskiego. Klęska wojsk cesarza Francuzów skłoniła go do poszukiwania alternatywnych dróg wiodących do odzyskania niepodległości, tzn. podjęcia rokowań z carem Rosji Aleksandrem I. Następnie w latach 1814—1815 zajął się tworzeniem struktur państwowych Królestwa Polskiego. Do 1817 roku sprawował funkcję ministra prezydującego w Rządowej Komisji Przychodów i Skarbu; w tym roku, rozczarowany polityką cara i schorowany, podał się do dymisji. Przeniesiony do senatu z godnością senatora-kasztelana wycofał się z czynnego życia politycznego i niedługo później, na skutek postępującej choroby, zmarł.

Celem pracy jest przedstawienie działalności publicznej T. Matuszewicza. Przyjęto w niej założenia biografii politycznej z komponentami biografii kontekstowej i wyjaśniającej. Wybór takiej metodologii pozwolił na omówienie działalności publicznej polityka oraz wyjaśnienie jej mechanizmów i uwarunkowań wynikających ze zmieniającej się rzeczywistości politycznej. Uwzględniając fakt, że żaden człowiek nie działa w oderwaniu od indywidualnych cech osobowości, wskazano także wpływ systemu wartości i przekonań bohatera na podejmowane przez niego działania. W tym kontekście zwrócono uwagę na istotne poznawczo wątki życia osobistego. Zakres chronologiczny opracowania pokrywa się zasadniczo z latami życia T. Matuszewicza (1765—1819). Wykroczenie poza te cezurę miało miejsce w przypadkach koniecznych dla zachowania prawidłowego toku przyczynowo-skutkowego narracji.

Prezentowana biografia wpisuje się w nurt badań biograficznych nad elitami politycznymi Księstwa Warszawskiego i pierwszych lat Królestwa Polskiego. Dla pełnego poznania tego okresu są one niezbędne. Utworzone w 1807 roku przez cesarza Francuzów Napoleona Bonapartego Księstwo Warszawskie w oczach ówczesnych było kontynuacją tradycji politycznej Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Warto zauważyć, że wzmiankowaną elitę jednoznacznie skojarzyć można z dziełem Sejmu Czteroletniego. Wywodziła się ona w głównej mierze ze Stronnictwa Patriotycznego, reprezentowanego przez Stanisława Małachowskiego, Stanisława Kostkę Potockiego, Feliksa Łubieńskiego czy bratanka ostatniego króla — księcia Józefa Poniatowskiego. Dla Aleksandra Linowskiego, Juliana Ursyna Niemcewicza, Józefa Weyssenhoffa, Marcina Badeniego, Tadeusza Mostowskiego, Tadeusza Matuszewicza i innych Sejm Czteroletni był pierwszym doświadczeniem politycznym. Spośród nich biografii doczekali się jedynie M. Badeni¹⁵,

---

15 M. Mycielski, *Marcin Badeni (1751—1824). Kariera kontuszowego ministra*, Warszawa 1994, s. 31.

J.U. Niemcewicz¹⁶ i częściowej J. Weyssenhoff¹⁷. Dla pełnego poznania mechanizmów karier w omawianej epoce znajomość życiorysów pozostałych postaci wydaje się niezwykle ważna, tym bardziej że w wielu przypadkach odegrały one istotną rolę, nie zawsze adekwatnie wyeksponowaną w literaturze przedmiotu.

Podstawę źródłową monografii stanowią archiwalia pochodzące z archiwów i bibliotek polskich i zagranicznych. Niewątpliwe utrudnienie w prowadzeniu kwerendy stanowił fakt, że poszukiwane materiały są znacznie rozproszone. Odczuwalny jest przede wszystkim brak kancelarii osobistej T. Matuszewicza czy większego zbioru pochodzącego bezpośrednio od niego. Wymuszało to prawie za każdym razem wyszukiwanie pojedynczych dokumentów pochodzących z archiwów znaczących rodów. Najwięcej korzyści przyniosła analiza źródeł zgromadzonych w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie oraz Bibliotece Książąt Czartoryskich w Krakowie. W pierwszym ze wskazanych miejsc największą ilość materiału źródłowego dostarczyły: zespół nr 13 — Archiwum Sejmu Czteroletniego, gdzie znaleziono informacje o działalności polityka w latach 1788—1792, oraz zespół nr 358 — Archiwum Zamoyskich, obejmujący korespondencję T. Matuszewicza ze Stanisławem Kostką Zamoyskim z okresu Księstwa Warszawskiego. Niewielki zbiór korespondencji politycznej bohatera biografii zawiera także zespół nr 335 — Archiwum Publiczne Potockich — a materiał zgromadzony w zespole nr 354 — Archiwum Warszawskie Radziwiłłów — uzupełnił niektóre informacje dotyczące stosunków jego rodziców z ich patronami. Znajduje się tam również kilka listów polityka do księcia Dominika Radziwiłła — jego podopiecznego i przyjaciela. W zespole nr 182 — Sejm Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego — odnaleziono protokoły, akta i mowy, związane z działalnością polityczną T. Matuszewicza w 1811 roku. Źródła epistolarne przeważają także w materiałach z Biblioteki Książąt Czartoryskich w Krakowie. Obejmują one korespondencję z poszczególnymi członkami rodziny Czartoryskich: Izabelą, Adamem Kazimierzem oraz Adamem Jerzym. Choć listy te dotyczą głównie spraw politycznych, a szczególnie lat 1812—1813, dostarczają również informacji o rozterkach i uczuciach T. Matuszewicza, co dla założonego charakteru biografii było niezwykle cenne. Ponadto w krakowskiej bibliotece zgromadzono materiały związane z tworzeniem podstaw organizacyjnych i ustrojowych Królestwa Polskiego, między innymi projekty ustaw, mowy oraz protokoły posiedzeń Komitetu Organizacyjnego Reformy, w którego pracach brał udział T. Matuszewicz.

---

16 K. Zbyszewski, *Niemcewicz od przodu i tyłu*, Warszawa 1939; A. Czaja, *Julian Ursyn Niemcewicz, fragment biografii 1758—1796*, Toruń 2005.

17 W. Szafranski, *Józef Weyssenhoff — polityk, prawnik, legislator czasów Oświecenia*, Poznań 2017.

Cennych informacji o kulisach działań politycznych dostarczyły kwerendy w Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Paryżu (Archives Diplomatiques du Ministère des Affaires Étrangères à Paris), gdzie znajduje się korespondencja dyplomatyczna dygnitarzy francuskich, głównie rezydenta napoleońskiego w Księstwie Warszawskim Louisa Édouarda Bignona z francuskim ministrem i sekretarzem stanu Hugiem Marettem (dział Correspondance Pologne). Pomimo tego, że duża jej część została wydana przez Marcelego Handelsmana, udało się odnaleźć pojedyncze listy czy fragmenty depeesz, które nie znalazły się w przygotowanej przez historyka edycji. Do interesującej korespondencji dyplomatycznej pochodzącej od samego T. Matuszewicza doprowadziła ponadto kwerenda w Głównym Archiwum Miejskim w Dreźnie (Hauptstaatsarchiv Dresden). Nieco mniej źródeł, aczkolwiek niezwykle cennych, znaleziono w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie, gdzie przechowywana jest korespondencja T. Matuszewicza z Michałem Zaleskim, wojskim litewskim, z okresu Sejmu Czteroletniego, oraz w Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, w której znajduje się największy zbiór korespondencji prywatnej polityka. Kolekcja ta obejmuje między innymi czterdzieści sześć listów do żony Marianny z lat 1791—1798, a także listy do współpracowników i przyjaciół — Hugona Kołłątaja i Kajetana Koźmiana.

Z dokonanej prezentacji bazy źródłowej wynika, że najwięcej materiałów dotyczy okresu Księstwa Warszawskiego i początków Królestwa Polskiego. Dlatego istotne stały się również źródła publikowane w postaci pamiętników osób, które pracowały i żyły u boku bohatera książki. On sam nie zostawił po sobie żadnych wspomnień, co w przypadku polityka stojącego niemal u sterów władzy w przededniu drugiej wojny polskiej budzi pewne zdziwienie. Kajetan Koźmian wspomniał wprawdzie, że jego przyjaciel miał zostawić po sobie pamiętniki, jednak już gdy pisał te słowa (1852—1855), zastrzegął, że nie wiadomo, czy ich rękopis nie zaginął¹⁸. Nie zachowały się także oryginały testamentów, których T. Matuszewicz sporządził trzy: w 1813 roku w Pradze, w 1818 roku w Warszawie i w 1819 roku w Karlsbadzie; przetrwał tylko ich odpis z 1820 roku, w którym znajdują się jedynie informacje dotyczące podziału majątku między dzieci polityka. Być może któryś z tych testamentów przyniósłby więcej pożądanych informacji, wszak Leon Dembowski stwierdził, że w jednym z nich oprócz przekazania majątku spadkobiercom T. Matuszewicz tłumaczył swoje „polityczne postęпки”¹⁹. Z wielką szkodą dla stanu wiedzy nie zachował się też w całości pamiętnik

18 K. Koźmian, *Pamiętniki*, t. 2, oprac. J. Willaume, Wrocław 1972, s. 35.

19 Archiwum Państwowe w Radomiu, zesp. 58/902/0, Hipoteka dóbr państwowych w Radomiu, sygn. 57, Dokumenty do księgi hipotecznej dóbr Solec pow. soleckiego, s. 2; L. Dembowski, *Moje wspomnienia*, t. 1, wyd. K. Grendyszyński, Petersburg 1898, s. 95.

Zofii, córki polityka. Wydany w 1910 roku przez Teresę Wodzicką zawiera jedynie selektywny wybór zapisków, ukazujący przede wszystkim wewnętrzne przeżycia egzaltowanej nastoletniej panny²⁰. Niewykluczone, że lektura całości dostarczyłaby informacji, jakim T. Matuszewicz był ojcem. Należy podkreślić wielką wartość poznawczą źródeł memuarystycznych. Spośród nich najcenniejsze okazały się spisane przez Kajetana Koźmiana, choć do niektórych zawartych w nich informacji należy podchodzić ostrożnie²¹. Nieoceniony walor poznawczy mają także pamiętniki Juliana Ursyna Niemcewicza²², Leona Dembowskiego²³, Tomasza Ostrowskiego²⁴, jak również wydany niedawno przez Małgorzatę Karpińską i Janusza Pezdę „dziennik intymny” Adama Jerzego Czartoryskiego²⁵. Ten szczególnie pozwala odnieść się do postawy polityka w latach 1815—1817, a więc w okresie, dla którego zachowany materiał archiwalny jest skromny. Ponadto pracę uzupełniają wydawnictwa źródłowe, z których najważniejsze to wzmiankowane depesze rezydentów francuskich wydane przez Marcelę Handelsmana²⁶. Istotne okazały się również akta z powstania kościuszkowskiego opracowane przez Szymona Askenazego i Włodzimierza Dzwonkowskiego²⁷ oraz diariusze sejmowe, zarówno z okresu Sejmu Czteroletniego, jak i Księstwa Warszawskiego²⁸.

By dopełnić obraz czasów, w których żył i działał T. Matuszewicz, wykorzystano obszerną literaturę przedmiotu. Odnośnie do początków jego kariery podstawę stanowiły opracowania dotyczące panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz Sejmu Czteroletniego autorstwa Waleriana Kalinki²⁹,

---

20 T. Wodzicka, *Ze zwierzeń dziewczęcych. Pamiętnik Zofii z Matuszewiczów Kickiej 1796—1822*, Kraków 1910.

21 K. Koźmian, *Pamiętniki*, t. 1—3, Wrocław 1972.

22 J.U. Niemcewicz, *Pamiętniki 1811—1820*, t. 1—2, wyd. J.K. Żupański, Poznań 1871.

23 L. Dembowski, *Moje wspomnienia*, t. 1—2, Petersburg 1898.

24 A. Ostrowski, *Żywot Tomasza Ostrowskiego ministra Rzeczypospolitej później prezesa senatu Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego oraz Rys wypadków krajowych od 1763 r. do 1817*, t. 1, Paryż 1836.

25 A.J. Czartoryski, *Dziennik 1813—1817*, oprac. M. Karpińska, J. Pezda, Warszawa 2016.

26 *Instrukcje i depesze rezydentów francuskich w Warszawie 1807—1813*, t. 1—2, oprac. M. Handelsman, Kraków 1914.

27 *Akty Powstania Kościuszki*, t. 1, *Protokóły i dzienniki Rady Zastępczej Tymczasowej i Rady Najwyższej Narodowej*, cz. 1, oprac. S. Askenazy, W. Dzwonkowski, Kraków 1918.

28 *Dyaryusz Seymu Ordynaryjnego Pod Związkiem Konfederacji Generalnej Obojga Narodów W Warszawie Rozpoczętego Roku Pańskiego 1788*, t. 1—2, wyd. J.P. Łuszczewski, Warszawa 1790; *Diariusz sejmów Księstwa Warszawskiego. Diariusz sejmowy z 1812 r.*, oprac. M. Kallas, „Teki Archiwalne” 1989, nr 21, s. 109—119.

29 W. Kalinka, *Sejm Czteroletni*, t. 1—2, Kraków 1895; Idem, *Konstytucja Trzeciego Maja. Stosunki europejskie i przygotowania w Warszawie do Konstytucji 3-go Maja. Zamach Stanu*, Kraków 1896.

Szymona Askenazego³⁰ czy Emanuela Rostworowskiego³¹, a także artykuły Jerzego Michalskiego, w których omówił on postulaty polityczne opozycji magnackiej oraz walkę na sejmikach 1788 roku³². Podstawową literaturą dotyczącą epoki Księstwa Warszawskiego cieszącej się dużym zainteresowaniem badaczy były publikacje Fryderyka Skarbka³³, Barbary Grochulskiej³⁴ oraz Jarosława Czubatego³⁵. Nie pominięto również biografii postaci, z którymi T. Matuszewicz współpracował. Za podstawę służyła tu praca Jerzego Skowronka poświęcona księciu Adamowi Jerzemu Czartoryskiemu³⁶, oparta na szerokiej bazie źródłowej. Dla przybliżenia krótkiej działalności polityka w Królestwie Polskim cenne okazały się publikacje Kazimierza Bartoszewicza³⁷ i Stanisława Smolki³⁸ dotyczące genezy Królestwa Polskiego, sytuacji politycznej ziem polskich w czasie kongresu wiedeńskiego i bezpośrednio po nim. Z kolei o Rządzie Tymczasowym Królestwa Polskiego, w którego pracach T. Matuszewicz brał udział, pisał Józef Bojasiński³⁹. Z nowszych pozycji nie sposób pominąć opracowania Macieja Mycielskiego na temat funkcjonowania rządu Królestwa Polskiego w latach 1815—1830⁴⁰.

Konstrukcja monografii ma charakter chronologiczno-problemowy. Przyjęcie tego kryterium dość naturalnie narzuciły poszczególne etapy życia T. Matuszewicza, którym poświęcone są kolejne rozdziały. W pierwszym z nich zarysowano historię rodziny, omówiono młodzińcze lata bohatera biografii oraz początki kariery politycznej z uwzględnieniem jego deputacji na Trybunał Litewski oraz działalności w dobie Sejmu Czteroletniego. Ostatnią część rozdziału

---

30 S. Askenazy, *Przymierze polsko-pruskie*, Kraków 1919.

31 E. Rostworowski, *Sprawa aukcji wojska na tle sytuacji politycznej przed Sejmem Czteroletnim*, Warszawa 1957; Idem, *Ostatni król Rzeczypospolitej. Geneza i upadek Konstytucji 3 maja*, Warszawa 1966.

32 J. Michalski, *Sejmiki poselskie 1788 roku*, „Przegląd Historyczny” 1960, t. 51, z. 1, s. 52—73; Idem, *Opozycja magnacka i jej cele w początkach Sejmu Czteroletniego*, w: *Sejm Czteroletni i jego tradycje*, red. J. Kowecki, Warszawa 1991.

33 F. Skarbek, *Dzieje Księstwa Warszawskiego*, t. 2—3, Warszawa 1897.

34 B. Grochulska, *Księstwo Warszawskie...*; Eadem, *Uwagi nad bilansem handlowym Księstwa Warszawskiego*, „Przegląd Historyczny” 1960, t. 51, nr 3, s. 482—512; Eadem, *Handel zagraniczny Księstwa Warszawskiego*, Warszawa 1967.

35 J. Czubaty, *Wodzowie i politycy. Generalicja polska lat 1806—1815*, Warszawa 1993; Idem, *Księstwo Warszawskie (1807—1815)...*; Idem, *Zasada „dwóch sumień”...*

36 J. Skowronek, *Antynapoleońskie koncepcje Czartoryskiego*, Warszawa 1969; Idem, *Adam Jerzy Czartoryski 1770—1861...*

37 K. Bartoszewicz, *Utworzenie Królestwa Kongresowego*, Kraków 1916.

38 S. Smolka, *Polityka Lubeckiego przed powstaniem listopadowym*, t. 2, Warszawa 1984.

39 J. Bojasiński, *Rządy Tymczasowe w Królestwie Polskim. Maj—grudzień 1815*, t. 1, Warszawa 1902.

40 M. Mycielski, *Rząd Królestwa Polskiego wobec sejmików i zgromadzeń gminnych 1815—1830*, Warszawa 2010.

stanowi opis udziału T. Matuszewicza we władzach powstania kościuszkowskiego oraz jego zajęć po upadku państwowości polskiej do roku 1807. Prolog rozdziału drugiego wiąże się z powrotem polityka do działalności publicznej w 1809 roku. Omówiono w nim okoliczności, które umożliwiły mu wejście do Rady Stanu Księstwa Warszawskiego, a następnie do gremium ministerialnego. Zrezygnowano tu ze szczegółowego przedstawienia polityki finansowej i gospodarczej, ponieważ zagadnienie to wyczerpująco opisał już Rafał Kowalczyk⁴¹. Niniejszy rozdział jest zarazem najobszerniejszy, co wynika nie tylko z ilości zachowanego materiału źródłowego, lecz także z faktu, że aktywność i wpływy polityka były wówczas największe. Ostatni rozdział ukazuje nastroje polskich elit po klęsce Wielkiej Armii w 1812 roku oraz związaną z tym reorientację polityki T. Matuszewicza w kierunku Rosji cara Aleksandra I Romanowa. Przybliżono także działalność polityka związaną z organizacją struktur państwowych Królestwa Polskiego oraz próby ustabilizowania trudnej sytuacji ekonomicznej kraju. Rozdział ten zawiera bilans zawiedzionych nadziei bohatera monografii, rozczarowanego polityką Aleksandra I. Cezurą zamykającą ramy czasowe opisane w książce jest rok 1819 i śmierć polityka w Bolonii.

Dla pełnego oddania cech osobowości, sposobu postrzegania otaczającej rzeczywistości oraz próby ustalenia systemu wartości T. Matuszewicza wykorzystano w formie cytatów niektóre wypowiedzi jego samego oraz osób z otoczenia. Zastosowano w tych wypadkach zasadę transkrypcji, nie ingerując jednak w składnię i leksykę oryginału. Treść zaprezentowaną w rozdziałach dopełnia zamieszczony w *Dodatku* materiał graficzny. Ilustracje te w różny sposób wiążą się z politykiem; znalazły się wśród nich dwa jego portrety, wszak biografia bez wizerunku jej bohatera byłaby niepełna.

Niniejsza książka powstała na podstawie rozprawy doktorskiej obronionej z wyróżnieniem w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w październiku 2018 roku. Powstawanie jej poszczególnych części było możliwe dzięki mojemu uczestnictwu w seminarium doktoranckim prowadzonym wspólnie przez prof. dr. hab. Dariusza Nawrota, który był również promotorem tej pracy, oraz prof. dr. hab. Aleksandrę Skrzypietz. Pragnę podziękować Im za udzieloną pomoc merytoryczną i wszelkie wsparcie. Podziękowania kieruję również do promotora pomocniczego dr. hab. Jacka Szpaka oraz do koleżanek i kolegów uczestniczących w seminarium. Naturalnie, publikacja ta nie została by wydana, gdyby nie cenne uwagi i wskazówki recenzentów. Wyrazy wdzięczności adresuję więc także do prof. dr. hab. Norberta Kasparka oraz prof. dr. hab. Dariusza

---

41 R. Kowalczyk, *Polityka gospodarcza i finansowa Księstwa Warszawskiego w latach 1807–1812*, Łódź 2012.

Złotkowskiego, którzy byli recenzentami w przewodzie doktorskim. Wreszcie za recenzję wydawniczą oraz wszelkie sugestie dziękuję ogromnie dr. hab. Jarosławowi Czubatemu, prof. UW.

Podziękowania składam również mojej Rodzinie i Przyjaciołom, którzy wspierali mnie na każdym etapie powstawania pracy, w szczególności Rodzicom, Mężowi i Przyjaciółce Marcie.

